תלמוד ירושלמי · מפרשים · חידושי רידב״ז על תלמוד ירושלמי · סדר זרעים

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי מעשרות

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי מעשרות

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רידבז-על-תלמוד-ירושלמי-מעשרות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 6
הלכה ג 6
הלכה ד 6
פרק ב 7
הלכה א 7
הלכה ב 10
הלכה ג 10
הלכה ד 12
פרק ג 12
הלכה א 12
הלכה ב 17
הלכה ג 17
הלכה ד 18
פרק ד 18
הלכה א 18
הלכה ב 20
פרק ה 20
הלכה א 20
הלכה ג 23

פרק א

הלכה א

כתיב עשר תעשר הייתי אומר כל הדברים יהו חייבין במעשרות תלמוד לומר תבואת זרעך אין לי אלא תבואה שאר זרעונים מנין תלמוד לומר היוצא השדה הא כיצד טול מבינתיים דבר שהוא אוכל וגידוליו מן הארץ. כן גי' הגר"א בשנו"א ז"ל:

ואית דבעי משמעיני' מן הדא כו' קטניות מנין ת"ל וכל מעשר הארץ מזרע הארץ לרבות שום ושחלים. כן גי' הגר"א בשנו"א ז"ל:

ר"ח בשם ר"ח אף בהקדש כן. ר"ל דאם הקדיש שבלין וחזר וזכה בהן דפטור מתרו"מ משום דהי' ברשות הקדש בשעת חלות התרומה בדיעבד וכמו בהפקיר שבלין וחזר וזכה בהן כן נמי בהקדש ע"ז אמר מילהון דרבנן פליגין ע"ז דאמר ר"י בשם ר' ינאי ובא הלוי כו' א"ר יוחנן חבורה הי' מקשה הרי הקדש הרי אין ידך וידו שוין בו כמו שידך וידו שוין בו פי' דחבורה הי' מקשה על הא דר' יוחנן בשם ר' ינאי דס"ל דפטור ממעשרות בדבר שידך וידו שוין בו א"כ הקדש דהוי נמי כידך וידו שוין בו א"כ צריך להיות ג"כ פטור ע"ז אתא ר"א ומפרש מה אנן קיימין ר"ל היכן מצינו דבהקדש חייב דקמקשין חברייא מזה אם בשנתמרח הכרי ברשות הקדש והפקר בזה באמת תרווייהו שוין לפטור אלא כי אנן קיימין בשהפקיר שבלין וחזר וזכה בהם בהפקר פטור כו' מההיא דאמר ר"י בשם ר"י ובא הלוי כו' פי' דאף דממעטינן הפקר מזרעך כדפי' המשניות להרמב"ם ז"ל במשנה דידן מ"מ צריך הקרא דובא הלוי לענין דהפקיר שבלין וחזר וזכה בהם דבהא ליכא לממעט מזרעך דהא הוי זרעך אך פטור מובא הלוי כיון דהי' הפקר קודם מירוח קודם החיוב ובהקדש חייב מן הדא הקדיש קמה כו' ומסיפא מקשה הקדיש עומרין ופדה עומרין חייב את זה הקשו חברייא על הא דר"י בשם ר' ינאי ונמצא דמיליהון דרבנן דהוא חברייא פליגין על הא דאמר ר"ח בשם ר"ח דבאמת אף בהקדש כן. ופריך הגמרא דבאמת קשה מה בין הפקר מה בין הקדש ומשני דהפקר יצא ידי בעלים הקדש לא יצא ידי הגזבר דהפקר אין לו בעלים אבל הקדש גזבר כמאן דאינון בעלים כדאיתא בפ"ק דמס' תרומות ובפ"ה לקמן ובפ"ק דמס' חלה. אר"א אפילו ידי בעלים לא יצא מאחר שאומרים לו פדה את ראשון ולא הוי ידך וידו שוין:

אע"פ שהוא שומרו להוסיף אוכל חייב קטן וגדול הא אם אינו שומרו להוסיף אוכל אינו חייב קטן וגדול ר' אימי בשם רשב"ל זו להוציא מדברי ר"ג דתנינן תמן ר"ג אומר תמרות של תלתן וכו' אמר ר' יוסי וכי מחמת האוכל ר"ג מחייב וכו' אלא ר"ג אומר חשובות הן לאוכל ורבנן אמרו אין חשובות לאוכל ועוד מן הדא דתני אר"י מימי לא

מלאני לבי לומר לאדם צא ולקוט לך תמרות של תלתן וכו' לפוטרן מן המעשרות ע"כ. הסוגיא הזאת חמורה ולא הבנתי בפי' המפרשים ז"ל ומה שנדפס בשם הגר"א ז"ל דנמחק תיבות אע"פ שהוא שומרו להוסיף אוכל אלא דקאי על רישא דמתניתין כל שהוא אוכל ז"א מכ"י הגר"א ז"ל סוף דבר שהסוגיא חמורה ולא הבנתי כלל מה דמסיק ועוד מן הדא דתני א"ר יהושע מימי לא מלאני לבי מאי ראי' היא זאת לפי פירוש המפרשים ז"ל דלמא גם להוציא מר"י כמו מר"ג. ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ דמדייק ממתניתין דידן דדוקא בדבר שתחילתו אוכל וסופו אוכל אבל אם תחילתו אוכל וסופו אינו אוכל פטור [אפילו מתחילתו כמו דמוכח מסוף הסוגיא גבי קלחין יחידין] והיינו דקאמר הא אם אינו שומרו להוסיף אוכל כלומר דסופו אינו אוכל אינו חייב לא קטן ולא גדול ע"ז קאמר ר' אימי בשם רשב"ל זו להוציא מדברי ר"ג דס"ל גבי תמרות של תלתן דחייב אע"פ שאינו אוכל רק דבא מחמת אוכל ולעולם מודה ר"ג להאי כלל שאמרו במעשרות כל שהוא אוכל ובעינן שיהיה אוכל אך דס"ל דכיון דהוא בא מן אוכל לא איכפתלן על מה שהוא אינו אוכל כיון דבא מן האוכל ולפ"ז כל שהוא בתחילתו אוכל וסופו אינו אוכל כיון דבא מן האוכל בודאי חייב וא"כ מתניתין דבעינן אוכל תחילתו וסופו להוציא מדברי ר"ג וע"ז קאמר ר' יוסי וכי מחמת האוכל ר"ג מחייב פי' מחמת שבא מן האוכל ע"כ חייב אע"פ שהוא אינו אוכל [דוגמא לזה בפרקין בהל' ב' וכי מחמת אוכל הן מקריחות כלומר מכח האוכל בא הקריחה וה"נ דכוותי' וכי מחמת שבא מן האוכל ע"כ חייב אע"פ שאינו אוכל] בתמי' דבוודאי ר"נ מודה דבעינן תחילתו וסופו אוכל ומה שבא מן האוכל לאו כלום הוא דא"כ אפי' ירקן של תלתן נמי יהא חייב במעשרות דבא מן האוכל והא דבתמרי תלתן מחייב אע"פ שאינו אוכל לא כדקס"ד דחייב בתמרי תלתן אע"פ שהן עצמן נלקטו מן התלתן ז"א דאם נלקטו מן התלתן אין ספק שהמה פטורין. אך הא דמחייב ר"ג בתמרי תלתן היינו שהוא מחובר עם התלתן וס"ל דהגם דבפני עצמו אינו ראוי לאכילה אבל חשיב הוא להאוכל כלומר לאכול עם התלתן הוא חשוב הגם שאינו ראוי לאכילה הנ"מ בפני עצמו אבל חשיב הוא להתלתן לפיכך כשנוטל תרו"מ על התלתן נוטל ג"כ על התמרי שלהן [ואף דקי"ל בפ"י דמס' תרומות גבי תלתן שאינו מפריש על הא שלהן רק על הזרע אבל כשהוא עם התמרי שלו חייב להפריש מעשרות גם על התמרי שלו שחשיב הוא להאוכל] ורבנן ס"ל דאף להאוכל אינן חשובות וע"כ לא קשיא לר"ג ממשנתינו דע"כ לא מחייב ר"ג בתמרי שנלקטו מן התלתן כיון דאינן ראוין לאכילה ולא איכפת לן מה שבא מן אוכל אך עם התלתן ביחד מפני שחשוב עם האוכל חייב במעשרות עם האוכל ומביא ראיה לזה דע"כ לא מחייב ר"ג אלא עם התלתן ביחד

מפני שחשובות הן להאוכל אבל אם נלקטו בפני עצמן מודה ר"ג דפטור מן הדא דר' יהושע דאמר מימי לא מלאני לבי לומר לאדם צא ולקוט לך תמרות של תלתן ושל חרדל ושל פול הלבן ושלוק [דאי בלא שליקה בלא"ה יפטור דלא נגמרה מלאכתו כ"כ מהרא"פ ז"ל] לפטור מן המעשרות אלמא דיש תקנה לתמרות של תלתן לפוטרן מן המעשרות ע"י שילקוט אותן מן התלתן ור' יהושע ס"ל ג"כ כר"ג דבבת אחת עם התלתן חשובות הן לאוכל ובשנלקטו פטורין וה"נ לא מחייב ר"ג בתמרות של תלתן אלא דוקא שהוא עם התלתן שחשובות הן להאוכל אבל בפני עצמו גם ר"ג מודה דפטור והא דלא מלאו לבו לר' יהושע לאמר לאדם העצה דלקיטה כדי לפוטרו מן המעשרות הוא ע"פ מה דגרסינן במכילתן לקמן פ"ג ראה אותן ר' יהודא בר' אילעאי אמר להן ראו מה ביניכם לראשונים ר"ע הי' לוקח שלשה מינין בפרוטה בשביל לעשר מכל מין ומין ואתם מכנסין הכלכלה לאחורי הגגות ע"כ וכן איתא בבבלי במס' גיטין דף ס"א עיי"ש והוא מטעם דלא רצה ליתן עצה לאדם לפוטרו מן המעשרות וזה ברור. ומדוקדק הלשון חשובות הן לאוכל הלמ"ד דלאוכל מדוקדק עוד דאל"ה הול"ל חשובות הן לאכילה או חשובות אוכל או ראוין הן לאכילה ותיבת אוכל ולמ"ד דלאוכל מדוקדק בזה ודו"ק:

הלכה ב

ראב"י בשם ר"י משיאדימו פניהם. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק משילבינו פניהם וכל התאנים פניהם מלבינות כו':

מיישא תני רימון שנגמר בו אפילו פרידה אחת כו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

הלכה ג

תני ר"י בר"י משום אביו שקדים כו' עד שתפרוש קליפתן הפנימי. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

אר"י ירדו לכאן נתחייבו כו'. פי' מהרא"פ ז"ל שציפורי יושבת בהר ע"כ שם הורי להם ר"ח דפטורין אבל כשירדו לכאן נתחייבו ואם חזרו ועלו אותן פטורין משום שכבר נפטרו ואין נותנין עליהם חומרי המקום שיצאו משם:

הורי ר"פ כיון שראה שלשה שפירשו קליפתן החיצונה. גם כאן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק הפנימי:

הלכה ד

פיקס ושילק ברשות הקדש ופדיו. כגי' הגר"א ז"ל בכי"ק ברשות הקדש פטור וכן גרסינן בפירוש לקמן בפ"ד ה"א:

אוגדו צינוק גדול לשדה והוא עתיד לאוגדו צינוק קטן לשוק נטבל. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ע"ז בעי ר"ז עדיין לא נגמרה מלאכת השדה ואת אמר הכין פי' האיך יתחייב על איגוד כזה שבדעתו להתירו ולחזור לעשותו צינוק קטן לשוק ומשני אלא כיני אוגדו איגוד גדול בשדה והוא עתיד לאוגדו צינוק קטן לשוק כשיאגדו לצינוק קטן נטבל כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ר"ל דזהו גופא קמ"ל דאפילו אגדו אם שישב לחזור ולאוגדו על צינוק קטן אינו נטבל עד שיאגדנו בפעם השני על צינוק קטן ואינו מתחייב קודם האיגוד השני: **תני אבל כובר כו' על שאינו כבור**. ולא הוי מן החיוב על הפטור משום דאינו כבור נמי הוי לפעמים גמר מלאכה כדמסיק ר"א שכן דרך בע"ב ואפשר להיות בלא כבור וע"כ מסיק לפ"ז כבר ברשות הקדש ופדיו מאחר שהוא יכול לאכול ממנו בלא כך כמו שלא עשה מעשה ברשות הקדש והוא חייש כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וע"ז התיב ר"ח מ"ש משילה וקיפה ברשות הקדש דחשיב מעשה ברשות הקדש ותנינן מפורש בברייתא דפטור ע"ז משני א"ר יודן תמן אפשר לו שלא יכבוש ושלא ישלוק בתמי' ברם הכא אפשר לו שלא למרח דאר"א והאלפים וגו' פי' דתפס לישנא דלקמן בפ"ד כדרך הש"ס הזה בכמה וכמה מקומות והכונה דשילה וקיפה הוי מעשה שאי אפשר בלא"ה אבל כבירה הוי מעשה שאפשר בלא כך כדאר"א והאלפים וגו' ונקט לישנא דלקמן דמחלק כמו כן בין שילה וקיפה למירוח ודבר זה מצוי בירושלמי כמה וכמה פעמים:

פרק ב

הלכה א

שמואל אמר דר"מ היא דאמר אין מתנה כמכר. פי' מהרא"פ ז"ל ר"מ דמס' בכורות דס"ל אין מתנה כמכר:

היו שנים לזה אמר טול ואכול ולזה אמר טול והכניס זה שאמר לו טול ואכול פטור וזה שאמר לו טול והכניס חייב א"ר יוסי ולאו מתניתא היא אוכלין ופטורין ובעל השער ובעל החנות חייבין. פי' דמקשה מאי קמ"ל מתניתין היא דקס"ד דזהו טעמא דמתניתין דלבעל השער ולבעל החנות הוי כמו טול והכניס ולהאחרים היושבין הוי כמו טול ואכול אלמא דמחלקינן בחד פירות ע"פ אמירתו ואמרינן דחלק זה הוא כך וחלק זה הוא כך וא"כ קשה מאי קמ"ל דמהיכא תיתי נימא דלא מחלקינן בחד פירות דכי יעלה על הדעת שיחלוק מי על הדין הזה דהוי משנה מפורשת ע"ז משני ר' יונה דז"א דאין הפירוש דמתניתין כמו שאתה סובר דהטעם דבעל השער ובעל החנית חייבין משום דהוי כטול והכניס ולאחרים הוי כטול ואכול ז"א אלא כאן בדמאי כאן בודאי דבהיו שנים ואמר לזה טול ואכול ולזה

טול והכניס זה אסור לאכול עראי עד שיתקן דמאי וזה מותר לאכול עראי אבל מתניתין דאמר לבעל השער ולבעל החנות בלשון אחד טול ואכול ולא מחלק הפירות ובשניהם אמר טול ואכול דהוי לא ראו פני הבית ומותר לאכול עראי רק לפ"ז כשהכניס אח"כ לבית מתקן ודאי כדאיתא במתניתין א"כ לגבי בעל השער ובעל החנות הוי חשיב מכניס לבית ומתקן ודאי ולאחרים לא חשיב כהכניס לבית דהא הבית אינו שלהן ע"כ מותר לאכול עראי והמתניתין לאו משום דלבעל השער ולבעל החנות הוי כאומר טול והכניס ומתקן דמאי ולאחרים חשיב כטול ואכול ז"א אלא דלשניהן חשיב טול ואכול רק דבעל השער ובעל החנות חייבין בודאי משום דהוי הכניסו לבתיהם בפועל ממש ומתקנין ודאי כדין טול ואכול ואח"כ הכניס לבית כדאיתא במתניתין ונמצא דדינא דמתניתין הוא לד"ה דליכא שום פלוגתא בזה אבל במחלק באמירתו לזה טול ואכול ולזה טול והכניס שפיר קמ"ל דנחלק ע"פ דיבורו ולא שמעינן זאת ממתניתין דאפילו אם יהי' חולק בדין הזה ויסבור דלא נחלק חד פירות ע"פ דיבורו אבל הא דמתניתין ד"ה היא דלא שייך כלל לדין הזה דהאי חיובא הוי ודאי משום דהכניס בפועל לבית ומתקן ודאי ולא שייך כלל להדין הזה אם נחלק הפירות ע"פ אמירתו:

צא ולקוט לך כ' תאנים משלי ואני ממלא כריסי משלך הממלא כריסו פטור והאוכל במנין חייב. רבב"ח בעי קומי ר"ז ואין אדם אוכל אחת אחת ברשות הכל ופטור. דקי"ל דלוקח אוכל אחת אחת וכן פועל דנקרא אוכל ברשות כדאיתא בתוספתא מובא בראב"ד ז"ל פ"ה מה' מעשר הל"ג אוכל אפי' שנים שנים ואפילו בלא שיור דאוכל הכל ומשום דבחצר פועל האוכל ברשות אוכל שנים שנים דוקא בששייר כדאיתא בסוף הלכה זו ע"כ נקט דבלא חצר אוכל אפי' הכל. א"ל אין והכא למה הוא חייב א"ל במצרף אי במצרף אפילו הממלא את כריסו יהא חייב ואינו אסור משום חליפין פי' דזהו הכל מדברי רבב"ח. ע"ז אר"ש אין לו חליפין שלא נתכוין האיש הזה אלא להגיס את לבו שיאכל פי' הר"י קורקס ז"ל מובא בכ"מ ז"ל דה"פ דזה שהודה למלא כריסו לחבירו לא הודה לו תמורת העשרים תאינים למלא כריסו דהא מסתבר דמילוי כריסו הוי יותר מכ' תאנים ולא נתכוין רק במתנה וכדי שיגיס את לבו שיאכל ע"כ א"ל אקח עבור זה כ' תאנים אבל באמת נתכוין למתנה לפיכך הממלא כריסו פטור דלא הוי מכר דלא חשיב חליפין וכתב הר"י קורק"ס ז"ל דמסתברא דהלוקט הכ' תאנים הוי מקח שבשביל מילוי כריסו נתן לו אבל משום שהן עדיין במחובר דהא א"ל לקוט ולא באו עדיין לגורן לפיכך אינו חייב אלא במצרף ופירוש שאין לו חליפין הוא קאי רק על הממלא כריסו דהוי גבי'

מתנה אבל האוכל במנין הוי מקח ולפיכך במצרף חייב ואחת אחת פטור ושייך הענין הזה לכאן משום דתנינן בסוגיין דידן דמתנה אינה קובעת למעשר:

א"ר רואה אני את דברי מדברי רשב"ג מוטב שיתרמו שלא מן המוקף ולא להאכיל לע"ה טבלים. פי' דיותר ניחא להם לעבור איסור קל ולא יתעבד ע"ה איסורא רבה עיי' במס' עירובין דף ל"ב ע"ב:

הוון בעיין מימר מ"ד שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף וזה חבר צריך הוא לעשר כו' ר"י בעי הכא את עביד לי' חבר והכא את עביד ליה ע"ה א"ר יוסי כאן וכאן ע"ה הוא אלא בשביל אחד שהוא מתקן נקרא חבר. פי' דבני הישיבה מחדשין דלא תימא דאימתי ס"ל לרבי דמותר לעבור על איסור קל כדי שלא יבוא חבירו לאיסור חמור דוקא ודאי איסור חמור משא"כ משום ספק איסור אסור לעבור על איסור קל משום שלא יבוא חבירו לספק איסור דאפילו לגבי עצמו אסור לעבור על איסור קל כדי שלא יבוא לספק איסור חמור ואימתי מאכילין אותו הקל הקל דמותר לעבור על איסור קל משום שלא יבוא לאיסור חמור הנ"מ בודאי איסור חמור אבל לא משום ספק איסור חמור אפילו לגבי עצמו כשיטת הש"פ דילן והא דהכא הוי ודאי איסורא רבה דע"ה בודאי לא יעשר אע"פ דרוב ע"ה מעשרין הן אבל הכא כשלקח מחבר דחל ע"פ הדין על החבר לעשר לא יעלה על דעת ע"ה דהחבר לא עישר משום שלא מן המוקף והוי ודאי איסור בזה ס"ל לרבי דמותר לעבור על איסור קל מפני ודאי איסור דחבירו אבל מפני ספק איסור דחבירו אסור כשיטת הש"ס דילן ע"כ קמ"ל בני הישיבה דלא כשיטת הש"ס דילן אלא דקרו לי' בני הישיבה חבר משום אחד שהוא מתקן ר"ל דהוי ספק שמא יתקן ע"ה ומ"מ ס"ל לרבי דמוטב לעבור על איפור קל בודאי משום ספק איסור חמור דחבירו ורשב"ג ס"ל דפשיטא דמותר לעבור על איסור קל משום ודאי איסור חמור דחבירו אבל הכא אין לו לעבור על איסור קל משום ספק איסור דחבירו וזהו דלא כשיטת הש"ס דילן ולפיכך מחדשין בני הישיבה וקרו לי' חבר לאשמעינן דאחד הוא עכ"פ מתקן אבל שיטת הש"ס דילן אינו כן. ומבואר יפה שיטת הבבלי ושיטת הירושלמי בתוס' עיי"ש:

אר"א ר"י ור' נחמיה שניהם אמרו דבר אחד. דס"ל דחצר שהוא בוש לא חשיב כלל חצר לקבוע למעשרות א"ר יוסי הוינן סברין מימר מה פליגין ר"נ ורבנו בחצר שהוא בוש כו' גי' הגר"א ז"ל שאינו בוש כו' א"ר יוחנן דברי ר' יהודה עשו אותו כיחור שהוא נוטה לחצר פי' לא כדס"ל לר"א דחנות ושער לא חשיבי חצר כלל אליבא דר"י ז"א אלא דחשיבי מקצת חצר ולא לגמרי דהעמידו החנות והשער למדריגת חצר הקלוש במדריגתו והעמידום במדריגת חצר כזה ביחור שהוא נוטה לחצר דחצר הזה לא דמי לחצר דעלמא

ואינו קובע כמו חצר דעלמא אלא באופנים מיוחדים קובע ולא יותר כן העמידו החצר דחנות ושער במדריגה הזאת אע"פ שאינו דומה להטעמים של חצר שהיחור נוטה לתוכו אך דחצר הוא מדרבנן קביעותו כדס"ל לר' יוחנן לקמן בה"ה ורבנן קבעו דיני חצר יש חצר שקובעת לגמרי ובחצר עם יחור נוטה קובע באופנים מיוחדים ובחצר זה של שער וחנות העמידו אותו במדריגת חצר של יחור נוטה וע"ז מסיק ע"ד דר"י באוכל אחת אחת ובאוכל ברשות הכל ובמשייר פי' דדינא דיחור הנוטה לחצר הוא כך דאוכל אחת אחת ופטור ויכול לאכול הכל אך ע"י אחת אחת כן בעה"ב כן לוקח ופועל אך בפועל ובעה"ב בששיירו ולא אכלו הכל אלא שיירו ולא לקטו הכל ובאמצע הלקיטה אכלו ושיירו עוד שלא אכלו פטורין אפילו בשנים שנים אבל אם לא שיירו ואכלו כולם שנים שנים חייבין כדאיתא פרטי דינים הללו בתוס' ז"ל במס' ב"מ דף פ"ח ע"א ד"ה בעה"ב עיי"ש וע"כ אליבא דר"י כיון דעשאו לחצר הזה דחנות ושער דין דיחור שהוא נוטה לחצר ע"כ פטור באוכל אחת אחת ואוכל ברשות דהוא פועל דנקרא אוכל ברשות כדאיתא בתוספתא מובא בראב"ד ז"ל פ"ה ה"ג בה' מעשרות אפילו אוכל הכל כיון דאכלו אחת אחת ובמשייר פי' עוד תנאי בבעה"ב ובאוכל ברשות אם משייר אפילו אינו אוכל אחת אחת ואם באוכל הכל צריך להיות אחת אחת אבל בששייר אפילו אינו אוכל אחת אחת פטור ודוקא בפרטים הללו פטור אבל לוקח שאוכל שנים שנים אפי' בששיור או האוכל ברשות שנים שנים בשלא שייר חייב משא"כ לר"א דס"ל דלר"י חצר דחנות ושער לא הוי חצר כלל פטור לגמרי אפילו אינו אוכל אחת אחת ואינו אוכל ברשות הכל ולא שייר ור"ל דכל פרטי דינים הללו לא שייך כלל בחצר הזה דחנות ושער ואפילו בלא פרטים הללו פטור. ועי' בתוס' ותמצא מבואר באריכות:

הלכה ב

ותני עלה אפילו לן אפילו שבת א"ל ברוצה לשבות. פי' המהרא"פ ז"ל דמיירי קודם השבת כגון ביום ה' שעמד שם ורוצה לשבות אבל עדיין לא שבת אבל אם הי' ש"ק באמת שבת טובלת אפילו לרבנן ותדע לך כו' אפי' שבת בשני הוא אליבא דר"מ וקשיא ויש שביתה בשני אלא ברוצה לשבות כו':

הלכה ג

ראשון מהו שיטבול. ופריך הגמ' מה אנן קיימין אם בכרי שנתמרח והוי גורן ד"ה אסור. פי' דהיכי משכחת לה האיבעיא דראשון יטבול הא קדמה לו תרומה דאם הקדים מע"ר לתרומה א"כ הוי באיסור הפרשתו וע"כ דבהפרשה באיסור אינו קובע דלא נקבע ע"י מעשה איסור דהא הששה דברים שקובעים הוא מדרבנן ובעשה שלא כהוגן לא תיקנו

רבנן כדאיתא בשו"ע חו"מ סי' רל"ה ס"א ברמ"א ז"ל ועיי' במס' תמורה דף ה' ע"ב ע"ז קאמר אם בכרי שנתמרח לד"ה אסור פי' לאכול ארעי משום תרומה שקדמה וכבר קובעתו תרומה במקום הכנסת הבית ואי במע"ר שהקדימו והאיך משכחת לה שיקדימו הא הוי באיסור רק שהקדימו בשבלין דאינו עובר דמשום דאינו עובר על הקדמה אלא על הגורן כדאיתא במס' תרומות פ"ג עיי"ש א"כ בזה לד"ה מותר לאכול עראי דלא נקבע טבל בשבלין לכו"ע [וזה אין סברא לומר דמיירי דהפריש תרומה קודם מירוח ואין תרומה קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו ומע"ר אחר מירוח ז"א דבזה א"צ מע"ר דהא דמקח וחצר אינן קובעין בדבר שלא נגמרה מלאכתו הוא דאינו קובע קודם שנגמר מלאכתו ומותר לאכול עראי קודם שנגמר מלאכתו אבל לאחר שנגמר מלאכתו נקבע כדאיתא במהרש"א ז"ל במס' ב"מ דף פ"ח ע"א עיי"ש] ע"ז מוקי האיבעיא כי אנן קיימין בתמרים והוא עתיד לדורסן בגרוגרות והוא עתיד לדושן והפריש מהן ת"ג והדין בזה דתרומה ויחזור ויתרום כדאיתא בפ"ק דמס' תרומות דהכרי הוי עדיין טבל וכשידרוך וידוש צריך לתרום מן המודרך ומן המודש וא"כ תרומה כזאת שלא תיקנה הטבל אינה טובלת ונמלך אח"כ להניחן כמות שהן וא"כ נפטר מלתרום עוד הפעם מאינך נדרסין ומאינן נדושין וא"כ נפטר הכרי מאיסור טבל ע"י ההמלכה ששוב א"צ לת"ג וא"כ לא נקבע ע"י הפרשת תרומה דהא הי' הדין דצריך לחזור ולתרום עוד הפעם ועכשיו דנמלך ונפטר מתרומה שני' אינו טובל בזה דאינו נקבע רק ע"י הפרשת תרומה אבל הכא דהפרשה לא פטרו מן איסור טבל אלא דעשאו שם תרומה ופטיר דהטבל מהרמה שני' בא מכח ההמלכה וע"י ההמלכה נפטר מתרומה שני' ועכשיו שיצא ממנו חיוב דהפרשת תרומה שני' ע"י ההמלכה אינו קובע למעשרות דלא מצינו קביעות בלא קריאת שם תרומה רק במה דנפטר מתרומה וכי הפטור תרומה קובע למעשר בתמי' וע"כ כשהפריש מע"ר שייך האיבעיא זאת אם ראשון טובל ומסיק הגמ' אין תימר למפרע נטבלו תרומה שהיא טובלת פי' אי ההמלכה חשיבא על למפרע ונמצא שהתרומה שהפריש למפרע הי' לאחר גמר מלאכה ולא הי' צריך מעולם לחזור ולתרום א"כ תרומה היא שהיא טובלת אבל אין תימר מכאן ולבא אבל עד השתא היה צריך לחזור ולתרום רק מכאן ולהבא נפטר מהרמה שני' ממילא ע"י ההמלכה א"כ מע"ר הוא שהוא טובל ר"ל דמע"ר צריך לטבול וע"כ מיבעיא לי' אם ראשון טובל או לא ומשכחת לה דראשון בלא תרומה יטבול ולא יהי' הפרשת מעשר ראשון באיסור באופן זה ומה דגרסינן ועבר והפריש מהן ראשון הגר"א ז"ל מחק תיבת ועבר אלא נמלך להניחן כמות שהן והפריש מהן מע"ר:

אית לך מימר גינת וורדין בלוקט ואוכל דו אמר לי' אין את עליל את מקלקל וורדיי' לא בלוקט ונותן לו אף הכא בלוקט ונותן לו. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

הלכה ד

ר"י בשם ר"י מגרגר אחת אחת והולך ואוכל. פי' דמפרש להמתניתין דהא דקתני בורר ואוכל ומגרגר ואוכל פי' מגרגר היינו אחת אחת גרגיר גרגיר:

למה לי על מנת. פי' דמקשה על הא דקתני במתניתין ע"מ שאוכל ל"ל ע"מ ומשני דקמ"ל רבותא אפילו א"ל ע"מ סד"א דמחל החוב שיש לו מה"ת ואוכל רק מקח הקציצה קמ"ל דז"א דהתנאי דלא צריך אינו מבטל החיובא שיש לו מן התורה:

תמן תנינן הי' עושה בתאנים לא יאכל בענבים כו' ותנינן היה עושה בכלוסים לא יאכל בבנות שבע ותני היה עושה ביחור זה כו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק פי' דמקשה דלמה לן תאנים וענבים או כלוסים ובנות שבע דהוי ב' מינים אפילו במין אחד הוא גם כן כך מיחור ליחור א"כ למה לן ב' מינים דקס"ד דע"כ ב' מינים הן בב' יחורים ע"ז משני ל"צ אפילו שתיהן ביחור אחד פי' ב' המינים הוי ביחור אחד וע"כ אינו אוכל משום ב' מינים: סליק פירקא בס"ד:

פרק ג

הלכה א

הוא עצמו מהו שיאכל רב אמר הוא אסור לאכול כו' רב כר"מ. פי' דס"ל דמקח קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו ע"כ ס"ל דה"ה חצר ר"א כרבנן ופריך הגמ' אין כר"מ אפילו ב"ב יהיו אסורין אלא רב כרבי ור"א כרבנן דאמר ר"ס כו' אין אוכלין על המוקצה אלא על מקומו דברי חכמים כו' ע"ד דרב מה בין הוא מה בין בניו הוא ע"י שהוא תלוי במוקצה צ"ל ע"י שהמוקצה תלוי בו אסור בניו ע"י שאין המוקצה תלוי בהן מותרין כן מבואר בשנו"א ז"ל דהוא יכול לימלך שלא לעשותן מוקצה משא"כ ב"ב:

ניחא בניו וב"ב ואין לה עליו מזונות. פי' דמקשה הא אשתו הוא מחויב לה מזונות מה"ת וא"כ הוי כפועל דחשיב מקח כפי' השנו"א ז"ל ואע"פ דפועל האוכל מה"ת פטור ורק היכא דאתני בקציצה ז"א דהא דפועל האוכל מה"ת פטור הוא מגזירת הכתוב כנפשך כדאיתא בבבלי וירושלמי משא"כ אשה הוי מקח כפועל האוכל בקציצה ע"ז משני כמ"ד אין מזונות האשה מד"ת וע"כ לא חשיב מקח כיון דכל עיקר חיוב של מזונות הוא מדרבנן ע"כ לא נקבע כמקת גמור מה"ת ואפילו כמ"ד יש לאשה מזונות מד"ת כהדא דתני [כ"ג השנו"א ז"ל] אין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית פי' משום דאין מזונות האשה

חוב על בעלה מה"ת ומעשה ידיה משום איבה ז"א אלא דמעשה ידי' עיקר ומזונות הוא מדרבנן בתורת פירעון על המעשה ידיה ע"כ אין פוסקין לה מזונות משביעית משום דחשיב כפריעת חוב אבל אי הוי מזונות מה"ת ומזונות עיקר ומעשה ידיה משום איבה א"כ לא הי' המזונות בתורת פירעון אלא בתורת חוב והחוב בשעת שנת השביעית הוא הככר לחם של שביעית גופי' שיש לבעלה הככר הזה גופי' הוא חייב לה ולפ"ז לא הי' חשיב פריעת חוב כיון דהחוב הוא ככר של שביעית גופי' כדאיתא במס' מע"ש פ"ק ה"א עי"ש אבל אי מזונות הוא מדרבנן ומעשה ידיה עיקר הוי מזונות שתיקנו חכמים בתורת פירעון על המעשה ידיה ע"כ אין פורעין חוב מדמי שביעית אלמא מכאן דאין מזונות מד"ת ואפ"ה ניזונית היא אצל בעלה בשביעית דכיון דאוכלת אצל הבעל לא חשיב כפריעת חוב וגם כאן לא חשיב מקח מה שאוכלת אצל בעלה ופריך הגמ' על ההיא ברייתא ויעשו אותה כפועל שאינו יפה שו"פ פי' דנהי דמעשה ידיה עיקר מ"מ למה אין פוסקין מזונות משביעית ואמאי לא נימא דהא דקבעו חכמים מזונות לאשה כנגד המעשה ידיה הוא לאו דקבעו בתורת פירעון על המעשה ידיה ז"א אלא דקבעו חוב כנגד חוב דהיא חייבת לו מעשה ידיה וקבעו חוב על הבעל מזונות והוי חוב כנגד חוב וכמו בפועל שמשעבד עצמו למלאכתו קבעה לו התורה מזונות והוא לא בתורת פירעון על מעשה ידיו דהא אוכל פועל אפילו יתר על שכרו דהא פועל אפילו שאינו יפה שו"פ נמי אוכל אלמא דהמזונות שלו לאו בתורת פירעון אלא בתורת חוב וא"כ ה"נ במזונות אשה דמדרבנן דילמא קבעו חכמים המזונות חוב ולא בתורת פירעון ע"ז מסיק הדא אמרה שלא עשו אותה כפועל שאינו יפה שו"פ אלא עשו אותה בתורת פירעון ע"ז מקשה עוד על סיפא דההיא ברייתא דמאי מהני הא דניזונית אצל בעלה דאימתי שייך לחלק בין אם אוכל אצלו לאוכל בפ"ע ה"מ גבי פועלין כמו דמחלקינן במס' דמאי פ"ג ה"א בין פועלין האוכלין מן האבוס שלפני הפועלין דאז חשיב פריעת חוב לבין האוכל מן המנוין על שולחנו דנמצא אוכל אצלו עיי"ש משא"כ באשה הא יש לה בית דירה ונמצא דלא נקראת אוכלת בביתו אלא אוכלת בביתה ועל שולחנה והוי דומה לפועל האוכל מן האבוס דמשועבד האבוס להפועלים ונקרא דאינו מיסב אצל בעה"ב אלא במקום השייך להפועלין וה"נ כן דאינה מיסב' אצל בעלה אלא במקומה המיוחד לה אפילו דהאי ברייתא ס"ל אין מזונות לאשה מד"ת. מ"מ ע"כ יש לה בית דירה בביתו ע"ז משני כהדא דתני אנשים ששיתפו שלא מדעת הנשים עירובן עירוב כו' אלמא דחשיב בית דירתו ולא דירתה ונמצא דאוכלת בביתו ועי' בתוס' ותמצא יסודות לדברינו בע"ה:

ר"י בשם רשב"י היו לו ב' חצירות אחת במגדלא ואתת בטבריא העבירו בזו שבמגדלא לאוכלן בזו שבטבריא מכיון שהעבירן דרך היתר מותר. פי' כיון דנתכוין בפירוש שלא לאכלן בזו שבמגדלא א"כ לא הוי גמר מלאכה בחצר שבמגדלא ולא נטבלו בזו החצר ושוב לא נטבלו אפילו בחצר שבטברי' כיון שתחלת הכנסתן לחצר הי' ע"י היתר לא נטבלו ודוקא שתחלת הכנסתן הי' בדרך גמר אז נטבלו אבל אם בתחלת הכנסתן הי' בדרך היתר מותר וע"ז קאמר אתיא דרשב"י כר"י בר"י ורובה מדר"י בר"י דאילו ר"י בר"י ס"ל דלא נטבלו בחצר דווקא כשהי' דעתו לעמוד במקום פטור אבל אם הי' בדעתו לעמוד במקום חיוב לא נפטר במה שהעבירן דרך מקום פטור הגם דהחצר הראשון הי' בדרך פטור דלא הי' בדעתו לאכול שם אלא בפירוש לאכול במקום אחר עכ"ז במקום חיוב נטבלו ורשב"י סבר אע"פ שהי' בדעתו לאכול במקום חיוב כיון שהעבירן דרך היתר מותר וכיון דתחלת הכנסתן לחצר הי' בדרך פטור פטור לעולם ולא נטבלו שוב ע"י חצר אלא ע"י דבר אחר הטובל ור"א רובה מן תרוויהון דר"א אמר מכיון שהתחיל בהן דרך היתר מותר הוא לעיל בפ"ח דמס' תרומות גבי הי' אוכל באשכול ונכנס מן הגינה לחצר דר"א אומר יגמור וקאמרינן שם משום שהתחיל בהיתר וכן ראיתי במהרא"פ ז"ל והא דכתבנו לעיל בפ"ב דבמקח בדבר שלא נגמרה מלאכתו כשנגמר אח"כ נטבל היינו אליבא דרבי דפליג אר"י בר"י א"נ יש לחלק בין מקח לחצר ודו"ק:

ר' חגי שאל לחברי' מהו אהן פטור דתנינן הכא א"ל משום אוכל עראי בשדה והוא פטור. זה שייך לבתר המשנה דמצא קציעות וכן איתא כ"פ ט"ס כזה ששייך לבתר משנה שאחרי' לדוגמא בפ"ז דפיאה למי משלם וכן פירשתי בפ"ק דתרומות במשנה ג' ע"ד דחזקי' במחלוקת עיי"ש וכן הכא בלי ספק שקאי כל הסוגיא הזאת לבתר המשנה שאחרי' מצא קציעות בדרך ונדפס בטעות המשנה דמצא קציעות לבתר האי סוגיא וכן מצאתי במהרא"פ ז"ל דקאי על המשנה דמצא קציעות ונתפרש יפה לפ"ז דתנינן שם מותרין משום גזל ופטורין מן המעשר ע"ז שאל מה טעם דפטורין השיבו לי' חברי' משום אוכל עראי בשדה ע"ז פריך וכא אתינן מיתני דין דאוכל עראי בשדה בתמי' אלא משום הפקר ומביא ראי' מכלכלה דתני אסורה משום גזל ומסיק דתייבת במעשרות ואי ס"ד דהטעם הוא משום עראי בשדה גם התם פטורה ממעשרות בעראי אלא ע"כ דהטעם הוא משום הפקר ומיירי באוכל בבית או קבע בשדה ע"כ התם גבי כלכלה דאינה הפקר ע"כ חייבת במעשרות באוכל בבית:

ר"י בעי דמים מהו שיטבלו כמקח. פי' גבי כלכלה דעושה אותה דמים מיבעיא לי' אם הוי כמקח ואסור לאכול אף בשדה או מאחר שהבעלים מוציאין אותה דיש רשות ביד

בעה"ב לבוא להוציא הפירות לא נטבלו וע"ז אמר ר' מנא בעי הגע עצמך שהיתה נתונה בתוך פיו לא נמאס הוא יכול להחזירה אם אומר את כן לא נמצא אוכל טבל למפרע הדא אמרה דמים כמקח הן ע"כ פי' דפריך האיך אתה יכול לומר דיכול לאכול עראי ולא נטבלו כמקח מאחר שהבעלים יכולין להוציא מידו על סמך זה יכול לאכול דהתינח קודם האכילה לא נטבלו מחמת זה הואיל והבעלים יכולין להוציאן מידו אבל האיך יאכל דבשעת אכילה לא נמאס הוא בתמי' ויכול להחזירן בתמי' וא"כ מכיון דבשעת אכילה גופה לא יכול להחזיר ואין הבעלים יכולין להוציא א"כ בשעת האכילה גופה קונה והאיך משכחת לה האי דינא דיאכל מהכלכלה עראי בשדה שלא נטבלו מאחר דהבעלים יכולין להוציא מידו ז"א דבשעת האכילה גופה אינן יכולין להוציא מידו אלא ע"כ דדמים כמקח הוא ואינו אוכל עד שיעשר אפילו כשלא הכניס לבית:

מצא כלכלה במקום שהרוב מכניסין לשוק כו' מחצה על מחצה מתקנה דמאי מכניסה לבית מתקנה ודאי ר"י בעי דמאי מהו שיטבול לודאי. פי' הא דתני מתקנה דמאי מכניסה לבית מתקנה ודאי אם כוונת הברייתא דאם אוכל בשדה מתקן דמאי ואם אוכל בבית מתקן ודאי ומילי מילי קתני אבל אם כבר תיקן בשדה בהפרשת דמאי אז אפינו אם הכניסה אח"כ לבית נמי פטור מודאי כיון דכבר נפטר פ"א או דילמא אפילו אם כבר נתקנה בשדה בהפרשת דמאי מ"מ אם הכניסה אח"כ לבית נטבלה עוד לודאי ע"ז פריך הגמ' דהאיך אפשר לומר כן דאם אומר את כן דלאחר הפרשת דמאי נטבל לודאי בהכניס לבית א"כ מקדים תרו"מ לת"ג ע"ז אמר ר"י בר"ב ר"י בשם ר"ש בן יהוצדק צריך להתנות ולומר אם מאותן שמכניסים לשוק היא מה שעשיתי עשוי ואם לאו לא עשיתי כלום שלא תהא מאותן שמכניסים לבית ונמצאת תרו"מ טבולה לת"ג. כדי לבאר סוגיא זאת נראה לפענ"ד לפרש בע"ה ע"פ איזה דקדוקים דמתחלה גרסינן אם מאותן שמכניסים. לשון מאותן. מאותן שמכניסים לשוק מאותן שמכניסים לבית ולבסוף גרסינן וחש לומר שמא מאותה שמכניסין לשוק וגרסינן מאותה ולא מאותן וגם צריך ביאור תיבת שלא תהא והיל"ל שמא מאותן שמכניסין לבית הוא ועוד צריך ביאור מאי דמסיק שלא תהא מאותן שמכניסין לבית ונמצאת תרו"מ טבולה לת"ג מחצה על מחצה בשדה מתקנה דמאי מכניסה לבית מתקנה ודאי התיבות האלו של מחצה על מחצה בשדה מתקנה דמאי מכניסה לבית מתקנה ודאי צריך ביאור מאי שייכות הם הכא ומאי בעי בזה וע"כ ע"פ אלו הדקדוקים נראה לפענ"ד לפרש בע"ה דה"פ דר"י בר"ב ר"י בשם ר"ש בן יוצדק צריך להתנות ולומר אם מאותן שמכניסים לשוק הוא [וגרסינן הוא בוא"ו ולא ביו"ד] מה שעשיתי עשוי וכו' כלומר דמתנה על עצמו באם אהי' מאותן שמכניסים לשוק

ולא אכניס לבית מה שעשיתי עשוי הרי הוא תרו"מ ואם לאו כלומר דלא אהי' מאותן שמכניסים לשוק אלא דסוף אכניס לבית לא עשיתי כלום שלא תהא [לשון להבא] שמא תהא לסוף מאותן שמכניסים לבית ונמצאת תרו"מ טבולה לת"ג דשמא יכניס לבית ויתחייב בת"ג והא דמפריש ת"ג הוא על הטבל אבל לא על התרו"מ דהאיך חל הפרשה דת"ג על תרו"מ ונמצאת תרו"מ טבולה לת"ג ע"כ מתנה מעיקרא בשדה בעת שמתקן דמאי התנאי הזה באם שיהי' מאותן שמכניסים לשוק אז מה שעשה עשוי ואם יהי' מאותן שמכניסים לבית אז בטל הפרשתו והוי טבל ע"כ כשיכניס אח"כ לבית מתקן ת"ג על כל הטבל וע"ז מסיק דלפ"ז בשדה מתקן דמאי הכניסו לבית מתקן ודאי כלומר דבשדה מתקן רק דמאי ובבית מתקן רק ודאי ואפילו כשהפריש דמאי מעיקרא בשדה לא הפרישו רק על תנאי וכשהכניסו לבית אינו מתקן רק ודאי לחוד ולפ"ז פליג על האיבעיא דר"י דאם תיקן דמאי בשדה ואח"כ הכניסו לבית אם הוא טבל או לא דכיון דצריך להתנות נמצא דבשעה שהוא מכניסו לבית אז אינו מתוקן מן הדמאי כן דעת ר"י בר"ב ר"י בשם ר"ש בן יוצדק דצריך להתנות מעיקרא בתנאי על להבא אם הוא יהי' מאותן שמכניסים לשוק או שיהא מאותן שמכניסין לבית ושפיר קאמר שלא תהא לשון להבא. וע"ז פריך דהאיך מתנה תנאי זאת על להבא ונמצא שכשהכניס לבית ונעשה מאותן שמכניסים לבית אז נתבטל הפרשת דמאי מעיקרא ואינו מתקן רק ודאי ע"ז פריך וחש לומר שמא באמת מאותה שמכניסין לשוק היא וקאי על הכלכלה שמא באמת הכלכלה היא כבר מאותה כלכלה שמכניסין לשוק [ותיבת אותה קאי על הכלכלה] דיש כלכלה של מכניסין לבית ויש כלכלות של מכניסין לשוק והיא מאותה כלכלה של מכניסין לשוק ונמצאת ת"ג טבולה לתרו"מ הקודם דצריך להפריש תרו"מ על הכל והאיך אמרת דמתנה שכשיכניס לבית לא יהא הפרשה דדמאי כלום א"כ הוי ת"ג טבולה לתרו"מ וע"ז מסיים אמר ר"מ בקורא שם למעשרותיו כדאיתא לעיל בפ"ז דדמאי דעל המעשרות גופי' מתקן עיי"ש וה"נ דכוותי' דלעולם אינו מתנה שום תנאי ובשעה שמכניסה לבית מתקן ב' ענינים דקורא שם על המעשרות גופי' דקורא שם ת"ג על תרו"מ ושם תרו"מ על ת"ג וקושית דר"י בר"ב ר"י בשם ר"ש בן יוצדק דמקשה דע"כ מתנה דכשיכניס לבית יתבטל הפרשה דדמאי דאל"כ נמצאת תרו"מ טבולה לת"ג ז"א דעל התרו"מ נמי יכול להפריש דקורא שם על המעשרות וכמו כן מצינו לעיל בפ"ז דדמאי בברייתא דקורא שם על התרומה גופי' במקום ספק וה"נ קורא שם במקום ספק על מעשרותיו וא"כ נסתר הוכחה דר"י בר"ב ר"י בשם ר"ש בן יוצדק ונשאר האיבעיא דר' יונה דשמא כשתיקן בשדה מדמאי ונפטרה בזה שוב אינה חוזרת לחיוב בהכנסת הבית או דילמא לא מהני

עד שיתרום ודאי ודמאי וקורא שם למעשרותיו ומפריש ת"ג קודם ואח"כ תרו"מ על אותה ת"ג גופי' וקורא שם למעשרותיו. ומה שהשמיט הרמב"ם ז"ל הך דינא דקורא שם למעשרותיו לא קשה כלל דהא כמו כן גבי קורא שם למעשרותיו דבפ"ז דדמאי הנ"ל ג"כ השמיט הרמב"ם ז"ל וכתב הכ"מ ז"ל בפ"ו מה' מעשרות ה"ז דסמך על המובן דפשיטא דבספק תרומה ספק טבל קורא שם תרומה מניה וביה גופי' ויעו"ש וה"נ דכוותי' בספק תרומה וספק טבל קורא שם למעשרותיו ודו"ק:

הלכה ב

אר"א הדא דתימא במקום שאין רוב דורסין בשדות. גי' השנו"א ז"ל הדא דתימא במקום שהכל דורסין בשדות אבל במקום שרוב דורסין בשדות אותן שדורסין בבית ואותן המיעוט שעתידין לדרוס מצטרפין ונכון מאד:

אית תניא תני שאין שבחו של ת"ת להיות אוכל בשוק. לכאורה משמע דקאי לבתר המשנה דהל"ג כדפי' הפ"מ ז"ל אבל השנו"א ז"ל מעתיק למשנה דידן א"כ משמע דקאי אהכא:

הלכה ג

כולן מן הבית למדו בית טובל ד"ת מנין א"ק ביערתי הקודש מן הבית. כן גי' השנו"א ז"ל:

מה בין דיור מה בין שותף כשם שהשותף אינו ממחה כך הדיור אינו ממחה. כן גי' השנו"א ז"ל:

שמעון קומי ר"י הלכה כרשב"א דר"ע ולית מילתא דר"י פליגא על מילתי'. ר"י אמר זעירא ור"א תרוויהון בשם ר"י הלכה כרשב"א דר"ע רבב"ח בעי קומי ר"ז מה בא רשב"א להוסיף על דברי ר"ע רבו כן גי' השנו"א ז"ל. א"ל ולא כלום פי' אלא מפרש כן פי' השנו"א ז"ל:

אר"א לגג מבוצר לאויר חצר היא מתניתא. פי' דאפי' בשהגג שוה לקרקע החצר אפ"ה חשיב גג וכן מפורש בירושלמי במס' פסקים פ"ז הי"ב עי"ש:

מהו שיטבלו לבעל הבורגנין. לפי הנראה מהשנו"א ז"ל מהו שיטבלו לבעלי בורגנין גרסינן לבסוף הסוגיא:

רבי אומר ד"א רשב"א אומר ד' דפנות ר"י אומר ד"א כו'. כן גי' השנו"א ז"ל ואח"כ מתחיל הגמ' על מתניתין הצריפין והבורגנין מהו שיטבלו לבעל הבורגנין כו' הדא אמרה שאין טובלין לבעל הבורגנין ואח"כ מתחיל על המתני' סוכת החג בחג ע"ז קאמר הגמ' וכן הי' ר"י מחייב במזוזה וקאמר מסתברא ר"י מודי לאילין רבנן פי' דבעי ד"א וד' דפנות ובבציר

מהכי לא מחייב במזוזה אף דהוי הכשר סוכה וכן אינו קובע למעשרות אילין רבנן לא יודון לר"י אע"פ שיש שם ד"א וד' דפנות שהוא פטור מן המזוזה ואינו טובל למעשרות:

הלכה ד

נתגלגלה מאליה מהו מחזרתה כו' ברם הכא במחזירן למקום חיוב מה דמי לה. פי' מה דמי להאי ברייתא מחזירן למקומן הי' עומד בראש התאינה ונתגלגלה ה"ז מחזירן לראש התאנה דמחזירן למקום פטור:

מה את עביד לי' בעומד בעיר בעומד בשדה. היא בעיא בפ"ע האיך דינו לזה שעומד בראש התאנה לכל הענינים דכיון דאינו דומה לעומד בחצר לענין קביעות מעשר כמו כן לכל ענינים אינו דומה כעומד למטה אלא כעומד בעיר או דילמא לכל הענינים דומה כעומד למטה רק לענין קביעות מעשר אינו דומה לחצר ולענין מאי נ"מ ע"ז מסיק ייבא כהדא וכן פי' מהרא"פ ז"ל:

או דר"ט עביד עוקצת האוכל כתחילתו כו' שתים ושלש אכילות כאכילה אחת. פי' בשנו"א ז"ל דוקא שאין בו אלא ב' או ג' אכילות אבל אם הוא גדול מאד לא אמרינן דסוף האשכול כתחילתו:

תני בשם ר"נ חצר שהיא נעדרת הרי היא כגינה וכו' תני זרע רובה חייב נטע רובה פטורה כו' הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא. פי' ברייתא דר"נ וברויתא זרע רובה ילפי חדא מן חבירתה הדא ילפא מן ההיא זרע רובה חייבת והוא שלא תהא נעדרת כצ"ל פי' דילפינן זאת מברייתא דר"נ וההיא ילפא מן הדא שאם היתה נעדרת שהיא פטורה והוא שעידר רובה פי' דילפינן מהאי ברייתא דזרע רובה ונטע רובה לדר"נ דדוקא בנעדרת רובה פטר ר"נ דרובא מבטל לי' מתורת חצר ומיעוטא לא:

סליק פירקא בס"ד:

פרק ד

הלכה א

חצר בית שמירה טובלת דאמר ר"י מקח כו'. וגי' הגר"א ז"ל בשנו"א אמר ר"י מקח וחצר כו' ולא גרסינן דאמר ר' יוחנן ומילתא באנפי נפשי' הוא:

א"ר יוחנן מקח שבת וחצר אינן תורה. הא דקחשיב הג' דברים הללו ולמה לא קאמר כל הששה דברים אינן תורה משום דעל אלו הג' דברים מלח ואור ותרומה לא הי' צריך לאשמועינן דפשיטא שהם מדרבנן אבל על אלו הג' צריך לאשמועי' דבמקח איכא הו"א במס' ב"מ דף פ"ח ע"א דהוא מד"ת וחצר ס"ל לרשב"ל באמת דהוא ד"ת וכן בבבלי במס'

ב"מ דף פ"ח הנ"ל ס"ל לר"י ג"כ כן וכן שבת גרסינן לעיל בפ"ג דחומר הוא בשבת שכן נשרים שנשרו מאיליהן עיי"ש דסברא הוא דשבת חמורה מחצר ונמצא דאלו הג' חשובין יותר מהג' אחריתי ע"כ קמ"ל ר"י דאלו הג' ג"כ אינן תורה:

שלקו ברשות הקדש פדאו והכניסו לחצר בית שמירה מהו ע"ד דרשב"ל נטבל זו תורה וזו אינה תורה. פי' דלרשב"ל אין בכח שליקה של פטור לפטור חיוב הטבל שנטבל מד"ת אבל לר"י מיבעיא לן הגם דשניהם הוו מדרבנן מ"מ כיון דחצר חשיב יותר גמר מלאכה משליקה אינו נטבל ע"י שליקה שיש אחרי' חצר דאימתי חשובה שליקה לגמר מלאכה דוקא בשלא עשה אחרי' גמר אחריתא דחשובה ממנה אבל אם עשה אחרי' גמר אחריתא דחשובה ממנה אז חשיב הטיבול מהגמר האחרת דחשובה ולפ"ז אם היו שתיהן ברשות הדיוט השליקה והחצר נטבל ע"י החצר החשובה והגמר מתחיל מהחשובה וע"כ מיבעיא ליה אם האינה חשובה מנגדת להחשובה דהאינה חשובה היתה ברשות הקדש ונפטר דאפשר כיון דנפטר ע"י האינה חשובה אז אינו נטבל מחדש ע"י החשובה או דילמא דהאינה חשובה לא חשיב כלל לנגד החשובה אבל אליבא דרשב"ל לא מיבעיא לן כלל דפשיטא דאין בכח פטור דשליקה מדרבנן לפטור טבל גמור דחצר מן התורה דפטור דרבנן אינו פוטר לטבל שנטבל ד"ת. והוי איבעיא. ומסיק עוד הכניסו לחצר בית שמירה פדיו ושלקו מהו ד"ה נטבל וכי מה עשה מעשה ברשות הקדש דאין פוטר אלא מעשה. הקדישו ושלקו הכניסו לחצר בית שמירה פדיו ושלקו מהו ד"ה נטבל פי' דהא קי"ל דהמעשה החשובה מבטלת להאינה חשובה וא"כ השליקה דברשות הקדש לאו כלום היא כיון דאחרי' היתה הכנסה לחצר בית שמירה נמצא דהגמר בהקדש הוא מהכניסה לחצר בית שמירה והכנסת החצר מבטל להגמר דשליקה ונשאר הגמר בהקדש ע"י הכנסת החצר וכבר אמרינן לעיל דהמעשה שעושה אחר הפדי' טובל אחר הכנסה דחצר דברשות הקדש דכי מה עשה מעשה ברשות הקדש. והדר מיבעיא לי' פדיו וצמקו מהו פי' דצימוק הוא חשוב יותר משליקה דמצטמק ויפה לו אם אמרינן דכיון דהוי הכל מעשה אחד ע"י האור לא חשיבא צמיקה למעשה חשובה יותר משליקה ודוקא בב' מעשות אמרינן דזה חשוב מזה אבל ע"י מעשה אחד רק דצימוק הוא יותר מבשל משליקה לא אמרי' דהצימוק טובל ועוקר השליקה דפטור ע"ז קאמר דא"ת האור טובל פי' דכיון דהוו ממעשה אחד ע"י האור אין נ"מ בין שליקה או צמיקה דמבשל יותר כיון דהוו שתיהן ע"י האור אין תימר האור טובל האור פוטר וא"ת אין האור טובל אין האור פוטר פי' דכח שניהם שוין וכיון שקדמו הפטור שוב אינו טובל:

הלכה ב

ר"ח בשם ר' יוחנן לא אמר ר"י אלא בכלכלת שבת ר"א בשם ר' יוחנן בלוקט כלכלה לשלח לחבירו שהוא מקפיד עליו ככלכלת שבת. כן גי' השנו"א ז"ל:

פרק ה

הלכה א

ליקט לשלח לחבירו פטור רב אמר הוא אסור לאכול ר"ש אמר קומי ר"י בשם ר' אחא מה דאמר רב בשהכניסו לחצר בית שמירה כר"מ אר"מ מתניתא אמרה כן לקח במחובר לקרקע פטור הא בתלוש חייב מאן אית לי' מקח טובל בפירות שלא נגמרה מלאכתן לא ר"מ ע"כ. פי' המפרשים ז"ל לא הבנתי ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ דגרסינן לעיל בפ"ד מ"ב ר"י אומר אף הלוקט כלכלה לשלח לחבירו לא יאכל עד שיעשר וגרסינן שם ר"א בשם ר"י אף הלוקט כלכלה לשלח לחבירו שהוא מקפיד עלי' ככלכלת שבת וזהו דוקא בכלכלה א"כ לכאורה הך מתניתין אתיא כר"י כמו שכ' התוי"ט ז"ל עיי"ש וע"כ הקשה על הר"ש והרע"ב ז"ל דפירשו ליקט לשלח לחבירו מירי בשתלין א"כ ע"כ דמתניתין ר"י דאף דס"ל בלוקט כלכלה לשלח לחבירו לא יאכל עד שיעשר הנ"מ גבי כלכלה אבל לא בשתלין דבשתלין פטור א"כ ע"כ דסתם מתניתין ר' יהודה היא ואמאי פסק הרע"ב ז"ל גבי כלכלה דהלכה כחכמים דפליגי אר' יהודה והא הוי סתם מתניתין כר"י ואם כן הוי מחלוקת ואח"כ סתם בשלמא לשיטת הרמב"ם ז"ל דמפרש ליקט לשלח לחבירו מירי במקח וקמ"ל דמקח לשלח לחבירו לא טובל א"כ לא שייך דין זה להא דר"י גבי כלכלה אבל לפירוש הר"ש והרע"ב ז"ל דלא מירי במקח וא"כ ע"כ קמ"ל לאפוקי מכלכלה וא"כ מתניתין אליבא דר' יהודה היא וא"כ הוי מחלוקת ואח"כ סתם והניח בצ"ע ולפענ"ד ניחא שפיר דזה גופא קמ"ל רב דהמתניתין מירי בהכניסו לחצר ולא קאי המתניתין אליבא דר"י ורק דמירי בהכניסו לחצר בית שמירה וקמ"ל כפי שקי"ל לעיל בפ"ב הדא אמרה ביתו טובל לו אבל לא לאחרים דהכנסה לחצר לשלח לחבירו לא טובל לחבירו דאע"פ שעדיין הוי שלו וה"א שכבר נטבל בידי הבעה"ב קמ"ל כיון דבדעתו לשלח לחבירו לא נטבל בביתו דהוי כמו שאינו טובל לאחרים רק לעצמו בודאי נטבל ומתניתין אתיא אפי' אליבא דחכמים דפליגי אר"י בכלכלה והכא דקמ"ל דפטור בלשלח לחבירו קמ"ל רבותא דחצר לא טובל לחבירו ומייתי ר' מנא ראי' דע"כ רבותא דחצר קמ"ל ולא רבותא דכלכלה לר"י דהא ע"כ מתניתין דלא כר' יהודה אלא כר"מ דס"ל דמקח קובע בדבר שלא נגמר מלאכתו וממתניתין מוכח כן כדדייק מלקח במחובר ואילו ר' יהודה

ס"ל בפירוש דאין מקח קובע בדבר שלא נגמר מלאכתו וע"כ דמתני' מיירי ברבותא דחצר וא"כ אתיא שפיר שיטת הר"ש והרע"ב ז"ל דלא מיירי מתניתין במקח וכ"ת א"כ ע"כ מתניתין כר"י דכלכלה ז"א דבזה גופא שקיל וטרי הירושלמי אם מוקמינן מתניתין כר"י דכלכלה או דקמ"ל רבותא אחריתא וזהו מימרא דרב דמוקי מתניתין בשהכניסו לחצר בית שמירה כדי שלא לאוקמי' מתניתין כר"י אלא כר"מ והא דנקט בשתלין האי דינא משום דאילו בכלכלה בלא"ה נטבל אליבא דר"י משום שילוח וע"כ קאמר אליבא דכ"ע אפילו לר"י דבכלכלה נטבל בלא"ה מ"מ בשתלין דלכו"ע לא נטבל ע"י ליקוט לשילוח וה"א דע"י חצר לכל הפחות נטבל קמ"ל דלא נטבל ולפירוש הרמב"ם ז"ל דמתניתין מיירי במקח וקמ"ל דמקח לשלח לחבירו לא טובל נמי אתי שפיר דרב קאמר דהוא אסור לאכול וה"א דס"ל כר"י בכלכלה וע"כ בכלכלה נטבלת לכל אדם ובלא כלכלה נהי נמי דמשום מקח אינו נטבל כיון דלשלח לחבירו מקח אינו טובל אבל מ"מ לגבי עצמו דמקפיד עלי' נטבל מטעם כלכלה ונ"מ בין כלכלה לשלא בכלכלה דבכלכלה נטבלת לכל העולם ושלא בכלכלה אינו נטבל אלא לגבי עצמו וקמ"ל מתניתין דליקט לשלח לחבירו פטור חבירו מצד מקח פטור דאינו חשיב מקח לשלח לחבירו ומטעם כלכלה דר"י פטור ג"כ חבירו אבל הוא דמקפיד עליו נטבל אצלו נהי דמצד מקח אינו נטבל אבל מטעם כלכלה נטבל כך הי' ה"א ע"ז קאמר ר"ש קומי ר"י בשם ר"א דז"א דמה דאמר רב בשהכניסו לחצר בית שמירה וקמ"ל דכיון דהכניס ע"ד לשלח לחבירו לא נטבל לחבירו דהוי כמו דאמרינן לעיל ביתו טובל לו אבל לא לאחרים וחשיב לחבירו כמו פירות שלו בחצר חבירו אבל לעצמו נטבל בודאי מטעם חצירו ולא מטעם כלכלה ורב אתא לאשמעינן דין חדש אפילו הכניס לחצר בית שמירה ע"ד לשלח לחבירו לא נטבל לגבי חבירו דחשיב כמו פירות שלו בחצר חבירו אבל לעצמו ע"כ נטבל מטעם חצר ולא מטעם כלכלה ואתיא דרב אליבא דר"מ ולא אליבא דר"י ומטעם כלכלה וע"ז קאמר ר"מ מתניתא אמרה כן דהא רב תני על המתניתין דידן דגרסינן ליקט לשלח לחבירו פטור ע"ז תני הוא עצמו אסור לאכול ול"ל מטעם כלכלה דר"י דהא ע"כ מתניתין לא ס"ל כר"י מרישא דלקח במחובר וע"כ דמתניתין ר"מ היא והאיך תני על המתניתין דידן דעכ"פ הוא אסור לאכול מטעם כלכלה דר"י אלא ע"כ הא דתני על המתניתין דידן דעכ"פ הוא אסור לאכול מיירי בהכניסו לחצר וקמ"ל דבהכניס לחצר בית שמירה הוא אסור לאכול וחבירו מותר ולא דמי למקח דבמקח לשלח לחבירו כולן פטורין ובהכניס לחצר לשלח לחבירו הוא אסור וחבירו מותר:

ר"ח בשם ר"י דר"י היא. פי' בשנו"א ז"ל דקאי על המתניתין ראב"ע אומר אף השולח לחבירו ע"ז מפרש ר"ח בשם ר"י דר' יהודא היא דקאמר לה בשם ראב"ע וכדמפרש ותני כן כו':

ר"י בשם ר' ינאי עירמה של בצלים כו' ואינו רוצה בהשרשתן. פי' משום שאינו רוצה בהשרשתן א"ל רשב"ל מאי איכפלה שבת גבי מעשרות פי' דמנין לך דפטור ממעשרות באינו רוצה בהשרשתן הוא מהברייתא דמובא בסמוך בצלים שהשרישו בעלי' ובקופה הרי הן בחזקתן למעשרות ולשביעית פי' דפטור ממעשרות ומשביעית והוא מטעם דאינו רוצה בהשרשתן וקבעית לדמויי גם שבת לזה ז"א דמאי דמיון הוא שבת למעשרות דלענין שבת חשיב מחובר אפילו דלא ניחא לי' ואינו רוצה בהשרשתן ומביא ראי' לזה דשבת לא איכפת לן באינו רוצה בהשרשתן דהא לא תנינן גבי הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אלא אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשרות וניטלין בשבת ולמה לא אמר ונתלשין בשבת והוא ע"כ משום דמיירי דאינן מחוברין עדיין כדאיתא בתוס' ז"ל במס' שבת דף נ' ע"ב אלמא דאי מחובר אפילו אינו רוצה בהשרשתן נמי חייב ע"ז אמר ר"ז לר"א חמי מה אמר כו' הא שביעית איכפלה שאם היה רוצה בהשרשתן אסורין משום ספיחין ואם לאו מותרין משום ספיחין פי' דר"ז למד מדברי רשב"ל דבאינו רוצה בהשרשתן מותר אף משום ספיחין דלא תימא דווקא במעשר מותרין משום דכתיב זרעך ואי לאו דרבי קרא דאפילו עלו מאליהן נמי חייבין במעשרות ה"א דעלו מאליהן פטורין כדאיתא במס' מנחות דף פ"ג ע"ב וע"כ כי רבי קרא בעלו מאליהן הנ"מ לכל הפחות דניחא ליה אבל באינו רוצה בהשרשתן פטור אבל בשביעית גבי ספיחין מאי נ"מ בין אם רוצה בהשרשתן או אינו רוצה בהשרשתן ואי משום הברייתא דבצלים שהשרישו בעליה דמבואר שם דמותר משום שביעית מזה אין ראיה דבאינו רוצה בהשרשתן מותר משום שביעית דאפשר דהברייתא מיירי ברוצה בהשרשתן אך דפטור ממעשרות ושביעית משום מיעוט דשדך פרט לעלי' כדאיתא במס' ערלה פ"ק אך דמיבעי לן גבי שביעית אם ממעטינן משדך או דמרבי קרא דושבתה הארץ ואולי כחד צד דהאיבעיא דפטור אפילו בשביעית וכדפסק הרמב"ם ז"ל בפי' מ"ה אבל מדברי רשב"ל נלמד דאיהו ס"ל בטעמא דברייתא משום שאינו רוצה בהשרשתן לפיכך קאמר מאי איכפלה שבת גבי מעשרות אלמא דס"ל דאיכא ברייתא מפורש דבאינו רוצה בהשרשתן פטור ממעשרות משמע דפטור אפילו בלא מיעוטא דשדה רק משום שאינו רוצה בהשרשתן דס"ל דבשביעית ליכא מיעוטא דשדה וע"כ טעמא דברייתא משום שאינו רוצה בהשרשתן אלמא דממעטינן אינו רוצה בהשרשתן אפילו בשביעית ע"ז א"ל

ר' מיישא לר"ז ודא היא דרובא פי' האם זה רבותא וחידוש דקמ"ל ר"ז הא פשיטא דע"כ הברייתא היא משום שאינו רוצה בהשרשתן אילו תני בצל יחידי יאות פי' דלקמן במס' כלאים פרק ה' איתא דבצל יחידי רוצה בהשרשתו אבל הרבה אינו רוצה בהשרשתן וע"כ אי היה תני בצל יחידי יאות הוי קמ"ל ר"ז דנלמד מרשב"ל דטעמא דברייתא הוא משום שאינו רוצה בהשרשתן אבל לא משום מיעוט דשדה משום דשדה אינו ממעט בשביעית משום דושבתה הארץ מרבה שביעית [כהצד אחד באיבעיא דלא איפשיטא בפ"ק דמס' ערלה] ע"כ קמ"ל. ר"ז דילפינן מההיא דרשב"ל דטעמא דברייתא הוא משום שאינו רוצה בהשרשתן אבל לא משום שדה דבשביעית לא שייך המיעוט דשדה אבל עכשיו דתני בצלים א"כ ע"כ דלפיכך נקט בצלים בלשון רבים לאורויי דהוא משום שאינו רוצה בהשרשתן ע"כ ס"ל לר' מיישא דזה אינו שום רבותא בשביעית דע"כ הברייתא היא משום שאינו רוצה בהשרשתן:

תני לא יתלוש עבר ותלש אית תניא תנא חייב אית תניא תנא מותר. פי' לענין שבת מ"ד אסור מותר מ"ד חייב פטור ניחא. פי' דהנה ר"י ורשב"ל נחלקו באינו רוצה בהשרשתן לענין שבת דר"י ס"ל התולש בשבת פטור וכל פטורי דשבת פטור אבל אסור ורשב"ל ס"ל דחייב ע"ז מקשה הגמרא על ר"י דלית ברייתא דתסבור כוותיה דהא אית תניא תנא דחייב ואית תניא תנא דמותר א"כ בשלמא רשב"ל איכא ברייתא כוותיה הברייתא דחייב אבל ר"י ליכא תנא דסבר כוותיה אלא או דחייב או דמותר לגמרי ע"ז קאמר בשלמא אי הי' מ"ד אסור מותר פי' מ"ד אחד דאסור ומ"ד אחד דמותר וכן מ"ד חייב פטור פי' וכן אי הי' מ"ד אחד דחייב ומ"ד אחד דפטור ניחא ר"ל אי היו נחלקו בחייב ופטור או באסור ומותר הי' ניחא אי היו נחלקו בחייב ופטור מ"ד אחד דחייב ומ"ד אחד דפטור הי' ר"י סבר כהאי מ"ד דפטור וכן אי היו נחלקו באסור ומותר מ"ד אחד דאסור ומ"ד אחד דמותר הי' ר"י ס"ל כהאי מ"ד דאסור דפטור אבל אסור אבל עכשיו דנחלקו בחייב ומותר א"כ ר"י דלא כמאן דאיהו ס"ל דפטור אבל אסור ואילו בברייתות נחלקו בחייב ומותר א"כ ר"י דלא כמאן. ומשני לא צריכא דלא ר"ל לא צריכא אלא מותר רשב"ל אמר חייב פי' דלא כמו דאמרינן לעיל דנחלקו ר"י ורשב"ל בפטור וחייב אלא הכי איתמר דלר"י מותר ורשב"ל אמר חייב א"כ נחלקו במותר וחייב ולפ"ז איכא תנא דמסייע לר"י ואיכא תנא דמסייע לרשב"ל ועי' בתוס' ותמצא טעם בע"ה:

הלכה ג

הממרח כריו של חבירו שלא מדעתו כו' מתיב רשב"ל לר"י והא תנינן וכן נשים כו' ואין בשל כולהן כשיעור כצ"ל א"ל והא תנינן חורי הנמלים שלנו בצד הערימה החייבת הרי

אלו חייבין הא בצד ערימה פטורה פטורין. פי' השנו"א ז"ל אע"ג דהנמלים עושים כרי. פי' לדבריו דהשנו"א ז"ל מפרש הסוגיא אליבא דשיטת הרמב"ם ז"ל דמפרש פי' מירוח דמוציא החטה מן התבן ולא נשאר לעשות בו אלא להוליכו אל האוצר ע"כ לפי זה מקשה שפיר רשב"ל לר"י דהא אפילו ערימה פטורה שלא נתמרח עדיין בדעתו למרחו כדתנן בפ"ק דמכילתן התבואה משימרח ואם אינו ממרח עד שיעמיד ערימה פי' דאינו רוצה למרח הוא עד שיעמיד ערימה אבל אם רוצה למרח לא מהני ערימה והוי בצד ערימה פטורה ופטורין וקשה הא הנמלים הוציאו החטה מן השבולת ועשו הן המירוח וצריך להיות נטבל א"ו דהממרח של חבירו לא נטבל ע"ז משני אר"י אר"א בשם ר"י משום יאוש דכיון דנתיאשו הבעלים מהחטים שבחורי הנמלים אם כן הוי הפקר לפני מירוח דפטור ממעשרות אפילו לאחר מירוח מה שאין כן בערימה של חיוב שכבר נתמרח לא מהני ההפקר כדקי"ל דנותן משום הפקר ופטור ממעשרות עד שימרח ועל זה השיב שמואל בר אבא אמר והן שגיררו ראשי שבלים ר"ל דמשני שמואל בר אבא תירוץ אחר דמיירי שהנמלים לא הוציאו עדיין החטה מן השבלים וע"כ מותר לאכול קליות כן פי' השנו"א ז"ל והוא נחמד מאד אך כ"ז הוא לפי' הרמב"ם ז"ל בענין מירוח אבל לפירוש רש"י ז"ל במס' בבא קמא דף צ"ד ע"א והר"ש והרע"ב ז"ל בפרק קמא דמסכת מעשרות דמפרשין מירוח הוא אחר שמנקין התבואה מן המוץ שלה צוברים אותה במקום אחד בגורן ומיפים פני הכרי ומחליקין אותו עיי"ש לפי פירוש זה אי אפשר לפרש הירושלמי באופן זה שפי' השנו"א ז"ל דהא מה שמוציאין הנמלים החטה מן השבולת לא חשיב מירוח. ונראה לפענ"ד דיש לפרש הירושלמי אף לפי פירושם ז"ל וה"פ במתניתין דפ"ק דמכילתן הבצלים משיקפל ואם אינו מקפל משיעמיד ערימה התבואה משימרח ואם אינו ממרח עד שיעמיד ערימה פי' אם אינו רוצה לקפל ולמרח לא מהני אלא משיעמיד ערימה אז מוכח דגמר המלאכה ולא יקפל עוד וכן לא ימרח עוד ובלא"ה לא מועיל מחשבתו שלא יקפל ולא ימרח עד שיעמיד ערימה ע"כ מקשה רשב"ל לר"י מהא דחורי הנמלים שלנו בצד הערימה החייבת הרי אלו חייבין הא בצד ערימה פטורה פטורין וקשה האיך משכחת לה ערימה פטורה הא כיון שהעמיד ערימה והיא מעשה החשובה יותר כבר נטבל והאיך משכחת לה ערימה פטורה בשלמא לדידי משכחת לה כגון שהועמד ערימה שלא מדעתו אבל לדידך לעולם נטבל על זה משני ר"י ר"א בשם ר"י משום יאוש פי' דבצד ערימה פטורה מיירי דהפטור הוא משום יאוש כדמסיק שמואל בר אבא והן שגיררו ראשי שיבלים לתוך החורים ע"כ הוי ערימה דפטורה דהא הבעל הבית רואה שהנמלים מגררים את ערימתו ונתיאש מהערימה כמו גבי ככר מתגלגל בנהר הוי

חשיב הפקר כדאיתא במסכת מע"ש פרק ה' וע"כ כיון דבערימה הזאת שגיררוה ראשי שבלין חשיב הערימה הפקר וס"ל לירושלמי במסכת מע"ש פרק ג' הל"ג דלבית הלל אם הפקיר אפילו לאחר מירוח בשדה פטור בדיעבד מן המעשרות כמבואר בהר"ש ז"ל שם עיי"ש ע"כ חורי הנמלים שלנו בצד הערימה הפטורה ר"ל דהיא הפקר שגיררוה ראשי שבלין פטורין אבל אם לא גיררוה ראשי שבלין דליכא יאוש חייבין משום דתלינן שבאו מן הערימה הזאת המחויבת ולא מעלמא אתו:

רבי חנניה חברון דרבנן בעי ואפילו יש בשל אחת מהן כשיעור. כן גרסינן במסכת חלה פרק קמא יעשה כדבר שלא נגמרה מלאכתו ויהא פטור. זה קאי על המתניתין דמסכת חלה הנ"ל דנקט אם אין בשל אחת מהן כשיעור פטורה ע"ז פריך על המתניתין דאפילו יש בשל אחת מהן כשיעור נמי צריך להיות פטור מטעם שהוא עתיד להחזיר המותר וכמו דמסיק אף מה שבלגין כו' מפני שהוא עתיד להחזירו וכיון דבדבר העתיד להחזיר המותר קיימא לן דלא נטבל והכא נמי הרי המותר מן חלקה עתידה להחזיר להנחתום וא"כ היכי נטבל' אצל הנחתום:

סליקא לה מסכתא מעשרות בסייעהא דשמיא: